

Düsen Kaseinov: "Bir-birimizin mədəniyyətini tanımaq, öyrənmək üçün çox işlər görməliyik"

Beynəlxalq Türk Mədəniyyəti Təşkilatı – TÜRKSOY-un yaranmasından 22 il ötür. Təşkilat son illər ümumtürk mədəniyyətinin təkcə türkdilli ölkələrdə deyil, eləcə də Avropada, Amerikada təbliğinə töhfələr verir, bu istiqamətdə mühüm layihələr reallaşdırır. TÜRKSOY-un baş katibi Düsen Kaseinovla söhbətimizdə qurumun fəaliyyəti ilə bağlı bir sıra aspektlərə toxunduq

– Düsen bəy, artıq 7 ildir ki, TÜRKSOY-a rəhbərlik edirsiniz. Bu missiya sizin üçün nə deməkdir?

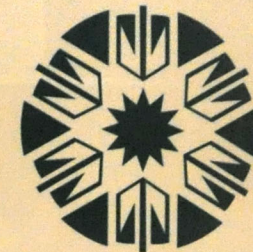
– TÜRKSOY üçün nə etmişəmsə, bu, mənim həyatımdır və ötan illər arzında heç nə itirməmişəm. Burada türk dünyasını təbliğ edərkən özümü dünya mədəniyyətindən ayırmamışam. Çünki mən mədəniyyət xadimi, musiqiçi kimi özümü bəşər mədəniyyətinin bir hissəsi hesab edirəm. Dünyada bir çox xalqların tarixi, ədəbiyyatı, incəsənəti ilə məşğul olan qurumlar var. Lakin dünya ümumtürk mədəni irsini hələ yetərincə tanımır və bu istiqamətdə çox iş görməliyik. Biz hələ türk xalqları olaraq bir-birimizi yaxşı tanımırıq. Bu baxımdan TÜRKSOY-un yaradılması müstəsna önəm kəsb edir. Bu, türk dünyası üçün böyük bir fürsətdir.

Mən tamamilə başqa bir ənənələrlə, sovet ənənəsi ilə tərbiyə olunmuşam. Postsövet dövründə isə təfəkkürlər dəyişməyə başlayanda, yeni informasiya, yeni ünsiyyət əldə etdik. TÜRKSOY-a gəldikdən sonra müxtəlif xalqların nümayəndələri ilə ünsiyyətdə oluruq. Onların arasında sadəcə insanlar, tanınmış musiqiçi, yazıçı, digər peşə xadimlərinin – hər kəsin öz baxışı var və mən bu ünsiyyət zamanı özüm üçün çoxlu qeydlər götürmüşəm. Son 5 ildə fəaliyyətimizin əsas qayələrindən biri də bu olub ki, ümumtürk mədəni irsini yalnız TÜRKSOY-a üzv ölkələrdə deyil, dünyada təbliğ edək. 2010-cu ildə Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş Assambleyası Novruz bayramının Beynəlxalq Novruz Günü kimi qeyd edilməsi barədə qərar verib. Bayram həmçinin YUNESKO-nun qeyri-maddi irs siyahısına daxil olub. İndi Novruz bütün ölkələrin bayramına çevrilib. Ame-

rikada, Fransada bu bayramı qeyd etdik. Beləliklə, var qüvvəmizlə türk mədəniyyətinin bütün palitrasını, rəngarəngliyini, zənginliyini göstərməyə çalışırıq. Novruz və digər milli bayramlar kontekstində xalqlarımızın mahnılarını, rəqlərini, ənənələrini nümayiş etdiririk. Məhz bu istiqamətdə sərhədləri genişləndirir, türk mədəniyyətinin, onun məşhur şəxsiyyətlərinin tanınmadığı yerlərə gedirik.

– Maraqlıdır, bununla nə əldə edirsiniz? İstədiyiniz hədəflərə çata bilərsinizmi?

– Nəticə budur – əgər insanlar bir-birini tanıyarsa, daha böyük maraq yaranır. İnsanlar bir-birlərini tanıdıqları ki, aralarında dostluq, sülh, hörmət meydana gəlsin. Mən YUNESKO-da da deyirəm ki, bizim fəaliyyətimiz türk mədəniyyətinin genişləndirilməsinə xidmət edir. Əlbəttə, bu işdə türkdilli ölkələrin rəhbərlərinin bəzə böyük dəstəyi var. Bu ilin avqustunda Azərbaycanın Qəbələ şəhərində Türkdilli Dövlətlərin Əməkdaşlıq Şurasının III Zirvə toplantısında prezidentlər tərəfindən bu dəstək bir daha ifadə edildi. Bundan sonra 2013-cü ilin oktyabrında Ankarada TÜRKSOY-un yaranmasının 20 illiyi quruma üzv ölkələrin mədəniyyət nazirlərinin, türk xalqlarının sənətçilərinin iştirakı ilə təntənəli qeyd olundu. Eyni zamanda, dahi Azərbaycan bəstəkarı Üzeyir Hacıbəylinin "Arşın mal alan" operetasının 100 illik yubileyini qeyd etdik. Operetta 4 türk dilində – Azərbaycan, Türkiyə, Qazaxıstan və Qırğızıstan sənətçilərinin ifasında nümayiş olundu. TÜRKSOY artıq neçə illərdir ki, ənənəvi şəkildə yeni başlayan ili türk dünyasının şəxsiyyətlərindən birinin adı ilə bağlayırıq, bu il çərçivəsində tədbirlər keçirir və onu tanıtmğa, təbliğ etməy-

TÜRKSOY

ULUSLARARASI TÜRK KÜLTÜRÜ TEŞKİLATI
INTERNATIONAL ORGANIZATION OF TURKIC CULTURE

çalışır. Bu gün Azərbaycanla Türkiyə "Bir millət, iki dövlət" adlandırılır. Həqiqətən də belədir. Amma görək bu ifadə mədəniyyət sahəsində bütün məqamlarda öz təsdiqini tapırmı? Bu günə qədər Türkiyədə Mirzə Fətəli Axundzadənin heç bir pyesi səhnəyə qoyulmayıb. Azərbaycanla Qazaxıstan 70 il eyni sistemdə yaşadıkları halda, M.F.Axundzadənin pyesləri Qazaxıstan teatrında da səhnələşdirilməmişdi. Yalnız iki il əvvəl dramaturqun "Müsyö Jordan və dərviş Məstəli şah" əsəri azərbaycanlı rejissor Mikayıl Mikayılov tərəfindən Karaqanda teatrında səhnəyə qoyuldu. Sonra teatrın kollektivi bu tamaşanı Mirzə Fətəlinin doğulduğu torpaqda – Şəkiddə göstərdi. Yəni demək istədiyim odur ki, türk xalqları olaraq bir-birimizin mədəniyyətini tanımaq, öyrənmək üçün hələ çox işlər görməliyik.

– TÜRKSOY-un opera, kino, ədəbiyyat, heykəltəraşlıq, rəsamlıq, fotoqrafiya sənəti ilə bağlı layihələri var. Bəs qurumdan kinematografiya sahəsində layihə gözləmək mümkündürmü?

– Bəzən deyirlər ki, bir ortaq film çəkək, lakin mən bunu üzərimə götürmürəm. Çünki həmin sahəyə böyük pul lazımdır. Amma bu istiqamətdə nələrsə edirik. Məsələn, Türkiyədə hər il "Altın portağal" film festivalı keçirilir. Mən bu festivalın layihə rəhbərinə dedim ki, tədbirə 10 amerikalı dəvət etmək üçün böyük pullar sərf edirsiniz, amma Azərbaycan, Qazaxıstan, Qırğızıstandan isə kinematografçılardan dəvət etməmişiniz. Beləliklə, 2010-cu ildə həmin festivalda 5 Azərbaycan filmi nümayiş etdirildi. Sonrakı illərdə isə Qazaxıstan, Qırğızıstan filmlərini qəbul etdilər.

“Bizim işimiz tanış etmək, əlaqə yaratmaqdır və kim istəyirsə, sonradan bu əlaqəni aktiv formada davam etdirir. Televiziyalarla yaxından əməkdaşlıq etmək niyyətindəyik. Məsələn, 2009-cu ildə "Qazaxfilm" in TÜRKSOY-la əməkdaşlığı əsasında çəkdiyi "Dədə Qorqud" filmi yayımlamaq üçün "TRT Avaz"a verdik. Əgər belə bir kanal yaradılıbsa, bundan istifadə etmək lazı-

dır. Bunun üçüncü, köhnə filmlər deyil, yeni filmlər çəkilib göstərmək vacibdir.

Biz mədəniyyətin bütün sahələrində layihələrə, təşəbbüslərə dəstək veririk. Əsas odur ki, tədbirlər nəticəsində türkdilli ölkələrin sənətçiləri bir-birlərini tanıyırlar.

– Geniş prizmadan yanaşsaq, sizin fəaliyyətinizi həm də maarifçilik işi adlandırmaq olarmı?

– Mənə elə gəlir ki, hər bir zəhmət, əmək həm də maarifləndirici olmalıdır. Bir dəfə Makedoniyalı İsgəndərdən soruşanda ki, güclü ordu təşkil etməsinin sirri nədir, cavabında "ona görə ki, mən öz əsgərlərimin hər birini yaxşı tanıyıram" – demişdi. Məsələn, mən Qazaxıstan Dövlət Konservatoriyasına rektorluq etdiyim dövrdə tələbələrini yaxından tanımaq üçün onların hətta qəbul imtahanlarında iştirak etmişəm. İstedada kömək etmək lazımdır. İndi də bu ənənəni davam etdirirəm. TÜRKSOY-un gənclər kamera orkestri solistlərinin ailə vəziyyətini də bilirəm və lazım gəldikdə onlara dəstək oluram. Axi, onlara kim kömək edəcək? Əlbəttə ki, biz. Hətta ehtiyacı olanlara təqaüd veririk. Bu gün, həqiqətən də, mürəkkəb bir zamanda yaşayırıq. Dünyada çox ciddi hadisələr, münaqişələr baş verir. Bir tərəfdən islamofobiya, digər tərəfdən radikal islamçılıq. Hərçənd o radikalları islam dünyasına, gerçək islama aid etmək olmaz. İslam sülh, dostluq, dialoq, anlaşma dinidir. Eyni zamanda, bizim ümumi mədəniyyətimiz, dilimiz var, bir-birimizə və bütün dünyaya göstərəcəklərimiz var.

Dünyada nə qədər anlayışlı və nə qədər də anlayışsız insan mövcuddur. Bu isə sübut edir ki, dillə, mübahisələrlə deyil, mədəni layihə ilə, qarşılıqlı fəaliyyətlə iş görmək lazımdır. Biz yalnız mədəniyyət sahəsində işləyirik. Hər bir işi elə görməyə çalışırıq ki, insanlar bir-birlərini daha yaxşı tanıyırlar. Ümumi mədəniyyətimizi və dilimizi, qarşılıqlı əlaqələrimizi paylaşsaq, gözəl olar. Bu baxımdan çoxlu

ideyalarımız var. Baxın, son tədbirlərimiz Monqolustan, Koreya ilə bağlı idi. Artıq iki ildir ki, müntəzəm şəkildə bizə Çindən sənətkarlar gəlir. Məsələn, götürək tanınmış uyyur müğənnisi Dilbər Yunusu. O, türkdilli ölkələrlə əməkdaşlığa məhz TÜRKSOY-un "Opera günləri" layihəsi ilə başladı. Koreyada olanda isə bildik ki, onlar Orta Asiya ölkələrinə, ümumilikdə türk xalqlarının tarixinə böyük maraq göstərirlər.

– Yeri gəlmişkən, vaxtilə gözəl skripka ifaçısı olmusunuz. Gələcəkdə yaradıcılıq fəaliyyətinizi davam etdirmək fikriniz varmı?

– Yaşayırıq, görürük. Bir onu deyə bilərəm ki, bu vəzifədən sonra təqaüdə getməyəcəyəm. Mənim təcrübəm var və pedaqoji fəaliyyətimi mütləq davam etdirəcəyəm. Vaxtilə öz istəyimlə nazirlikdən, yüksək vəzifədən getmişəm. Hər bir yaradıcı adam öz-özünün meneceri, mesənəti olmalıdır. Qazaxlarda belə bir deyim var: özü-özünə nə isə etməsən, sənə heç kim kömək etməyəcək. İnsanlar təşkilatçı olmalıdır və özünü hər zaman ayaqda saxlamağı bacarmalıdır.

– Əgər maliyyə vəsaitiniz imkan versəydi, onu hansı layihənin inkişafına sərf edərdiniz?

– Tərcümələrə daha çox yer ayırırdım, türkdilli ölkələrin müasir ədəbiyyatını hər bir türkdilli ölkə öz dilində oxumaq imkanı əldə edərdi. Sovet dövründə böyük bir tərcümə məktəbi var idi. İndi bu haqda heç kim düşünmür. Çox vaxt isə tərcümələr barbad olur. Türk xalqları bir-birinin ədəbiyyatını oxumalıdır. Əlbəttə, bunun üçün

peşakar tərcüməçilərə ehtiyac var. Yadıңызdadırsa, əvvəlki vaxtlarda biz bu sahənin mütəxəssislərini tanıyırdıq.

TÜRKSOY-un rəhbərliyinə gəldiyim ilk ildə tərcüməçilərin toplantısını keçirdim və düşündüm ki, hər il bu tədbiri türkdilli xalqların bir tanınmış şəxsiyyətinə həsr edək. 2009-cu ildə toplantını Azərbaycanın görkəmli şairi Bəxtiyar Vahabzadənin adı altında reallaşdırdıq. Artıq ikinci dəfədir ki, türk dünyasının gənc şairlərini bir yere toplayırıq və onlar üç ay türk dilini öyrənirlər. Əlbəttə, bu müddətdə dili mənimsəmək mümkün deyil, lakin marağ oyandırırıq. Əgər həmin şairlər latın qrafikası ilə türk dilini öyrənirlərsə, artıq bu poeziyanı hiss edə bilərlər.

– Türkdilli xalqların mədəni irsinin qorunması, təşviqi və inkişafı məqsədilə 2009-cu ildə Azərbaycanın Naxçıvan şəhərində keçirilmiş dövlət başçıları arasında zirvə toplantısında qəbul edilmiş qərara əsasən təsis olunan Türk Mədəniyyəti və İrsi Fondu artıq Bakıda fəaliyyətə başlayıb. Bu fondun fəaliyyətindən gözləntiləriniz nədir?

– Belə bir fondun təşkil olunmasına çox sevinirəm. Bizim işitdik etdiyimiz son sammitdə qurumun yaranması təsdiqləndi. Nə qədər ki, türk dünyası böyükdür, mədəniyyət rəngarəngdir, belə təşkilatların sayı çox olsun. Onda daha çox müvəffəqiyyət əldə edərək və tanınarıq. O zaman bizi daha çox dəyərləndirərlər. ♦

M.Sultanova